

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № 585	дата 10.09 201 8 г.
София 1113, Б-р. Шибановска 52, бл. 17 Тел.: 02/ 879 29 95; факс: 02/ 870 21 91	

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Йорданка М. Гешева от Институт за исторически изследвания
по конкурс за академичната длъжност доцент в професионално направление
2.2. История и археология, научна специалност "История на България" за
нуждите на секция „История на българския национален въпрос” (Български
национален въпрос след 1878 г.), обявен в „Държавен вестник”, бр. 36 от
27.04.2018 г..

В обявения в бр. 36 /2018 г. конкурс за нуждите на секция „История на българския национален въпрос” към Института за исторически изследвания при БАН са се явили двама кандидати. И двамата са от секцията, към която е обявен конкурсът и отговарят на изискванията. Комисията, проверила редовността на документите, допуска и двамата кандидати за участие в конкурса.

Според автобиографичната справка, която представя, кандидатът д-р Войн Константинов Божинов е избран за главен асистент през 2006 г. В конкурса за доцент се представя със 7 книги, 39 статии и съобщения, 4 отзива за книги. Трябва бъде отбелязано обаче, че това е общ списък на всички негови публикации още от 2004 г. Погледнато по години девет от посочените статии са от времето преди д-р Божинов да стане главен асистент, т.е. те вече са участвали в предходния конкурс. Така че от 2007 г. насам той има 30 статии и съобщения. Какво е положението с посочените от кандидата книги: *първите две* от тях, издадени съответно през 2005 и 2006 г. са разширен и кратък вариант на биографичен разказ за живота и дейността на политика и общественика Андрей Ляпчев. Това всъщност са варианти на докторската дисертация на Войн Божинов, защитена през 2005 г. в катедра История на България към СУ „Св.Климент Охридски”. Освен това тези книги са писани по времето, когато д-р Войн Божинов е асистент. Поради тези причини в становището не се спирам на първите две книги.

Третата посочена книга, озаглавена „България – историческа памет и национална идентичност” (С., 2010, 129 стр.) представлява албум с много цветни илюстрации и с кратки текстове на български и английски език, съставен от 9 автори, сред които е и главен асистент д-р Войн Божинов. Авторските му страници, заедно и илюстрациите са общо 21 и дават кратка популярна информация за Рилския манастир, Стария Пловдив, Тревненските възрожденски къщи, Копривщица, сградата на Учредителното събрание в Търново и сградата на Народното събрание в София, катедралата „Св. Александър Невски”. Изданието предизвиква обществен интерес и е любопитно четиво за чуждестранни гости на България. Книгата-албум е реализирана по проект на Министерството на образованието и науката, а бенефициент е Институтът за исторически изследвания при БАН.

Четвъртата предложена за участие в конкурса книга е колективно дело на Николай Поппетров и Войн Божинов – „Национално могъща и обединена България. Формациите на радикалната десница и националният въпрос”. С. 2014, ИК „Гутенберг”, 273 стр. Авторските страници на д-р Войн Божинов са общо 96. Божинов е автор на следните части: „Щрихи към българския национален въпрос между двете световни войни”, „Съюз на българските фашисти”, „Съюзът „Българска родна защита””, „Политическият кръг „Звено””, „Националната задруга за политическо възраждане”, „Народно социално движение”. За книгата има две положителни рецензии, публикувани в сп. „Исторически преглед” през 2014 и 2015 г. Сред основните цели на д-р В. Божинов е стремежът да бъде изследван и показан националният въпрос в програмните документи и в действията на крайнодесния политически спектър в България през тридесетте и четиридесетте години на ХХ век; вижданията на ръководствата и на членове на десницата към съседните балкански страни; позицията спрямо управляващите, в частност отношенията им към царя. Използвайки широк кръг главно програмни документи, спомени, избрани публикации от

печатните органи на десницата, изследвания, В. Божинов представя в голяма степен обективна, но понякога и емоционална картина на споменатите формации.

Работата по книгата „Национално могъща и обединена България...”, събирането на материал за споменатите съюзи и движения, осмислянето е сериозна стъпка към подготовката на *следващата, пета по ред, монография „Управлението на деветнадесетомайците (19 май 1934 – 22 януари 1935 г.). ИК „Арка”, С., 2017, 247 стр.* Личи, че гл.ас. д-р В. Божинов познава добре проблемите, по които работи. Това му дава възможност да обхване цялостно процесите и събитията и да направи съответните преценки. В резултат на това се е получил един компактен труд, разглеждащ историята на „Звено” и на Военния съюз. Структурата е добре определена. Обхванати са всички основни въпроси, обърнато е внимание на образуването на съюза, на неговата идеологията, потърсени са причините, довели до преврата. Специално внимание е отделено на управлението на деветнадесетомайците, на някои специфични черти от вътрешната и от външната им политика. Като замисъл, като намерение книгата е необходима, проблемът е актуален; темата за управлението на деветнадесетомайците не е разработвана цялостно и самостоятелно, така че като идеен проект, инициативата на д-р В. Божинов заслужава поздравления. Положителен факт е, че д-р В. Божинов прави опити да изгражда нови тези и често те са твърде оригинални и интересни. Необходимо е обаче по-сериозно осмисляне и аргументация.

Имам няколко критични бележки към книгата: липсва предговор; не са обявени целите и задачите на изследването. Съществен пропуск е отсъствието на историографски преглед. За научна публикация, още повече за хабилитация, това е абсолютно необходимо, защото така ще бъде показано какви са тезите и постановките на другите автори. Така ще се открие какво вече е направено, кое е различното, кое е новото; какво е отхвърлено или коригирано. Правейки един подробен историографски обзор на вече

написаното, още в началото ще се открият приносите на автора. И въпросът не е само до цитирането и до формалното изброяване в библиографски списък – проблемът е, че д-р В. Божинов почти не използва направените преди него по-нови изследвания, а в тях някои от старите оценки вече са оборени, изградени са нови концепции. Книги с всепризнати от историческата колегия приноси дори не се споменават. Не може в разработката на една тема като тази за управлението на деветнадесетомайците да не бъдат задълбочено използвани изследванията на Марко Димитров, Мартин Иванов, Даниел Вачков, Владимир Мигев, Владимир Златарски, Илчо Димитров, Росица Стоянова и др. Независимо дали авторът ще приеме или ще оспори вижданията на колегите си, той трябва да покаже, че познава техните концепции. Трябва да бъде отбелязано, че всъщност д-р Божинов използва много бележки под линия, позовава се на много източници и посочва изобилие от вестници, журналистически материали, спомени, литература, частично архиви, но източниците не винаги са най-сполучливо подбрани и обединени около съответната концепция, което оказва влияние върху качеството на изследването, върху изграждането и доказването на тезите.

В изследването си д-р В. Божинов дава тълкуване на някои термини и понятия като „деветнадесетомайци” и „деветнадесетомайство” (с.229 и сл.), което е много добър подход, но все още има нужда от прецизиране както на тези, така и на редица други понятия: какво представляват „консумативните съсловия” („консуматорски прослойки”, с. 17 и др.) и защо според д-р Войн Божинов те са в основата на погрома на България. От внимателна преценка се нуждае позоваването на спомените на Григор Чешмеджиев, че запазването на монархическия институт в България след Първата световна война било сделка между царя и Антантата (с.34-35). Недоказани остават констатациите, че режимът на деветнадесетомайците наподобява италианския фашизъм. От солидна аргументация се нуждаят преценките на главен асистент д-р В.

Божинов за слабостите и грешките в управлението на Народния блок, както и изказаното мнение, че превратът бил безалтернативен изход от блоковото управление (с. 49, 82). Сериозни доказателства трябва да бъдат за твърдението, че звенарите били финансирани от Белград и че „Кръгът служи на сърбите” (с. 78-79); че при управлението на 19-майците имало мероприятия с невидан дотогава ефект и др. От прецизни аргументи се нуждае мнението за връзка на идеите и мероприятията на Бенито Мусолини в Италия и на Йозеф Пилсудски в Полша с тези от програмните документи и идеите на Кръга „Звено” (с. 71-72).

Липсва заключение на монографията, в което авторът би трябвало на базата на събрания и изложения в книгата материал да обобщи оценките за събитията и процесите, да направи изводи. Приложеният в случая кратък послеслов не изпълнява същите функции.

Шестата посочена в списъка на глас. д-р В. Божинов книга е „Република Македония в съвременната геополитика”. С., 2017, 314 стр. В монографията се търси мястото на Македония в международните и в междусъседските отношения в близкото минало и в наши дни. Дадена е оценка на процеси и събития от времето на създаването на македонската държава като съставна част на Титова Югославия до случващото се през 2017 г. Показани са основните аспекти на т.нар. Димитровски курс на българските управляващи по македонския въпрос. Разгледани са отношенията между Македония и САЩ, Руската федерация, Турция, Китай, Европейския съюз. Специална глава, състояща се от 36 страници, е отделена на отношенията между България и Македония. Като важно свое постижение авторът отбелязва това, че прави наблюдения и прогнози върху ставащото в нашата югозападна съседка. И тук отново има изказани интересни мисли, оригинални идеи, повечето от които се нуждаят от по-сериозна разработка. По-голямата част от използваната информация е добита от журналистически публикации, от популярни интернет сайтове, от спомени. Малкото въведени

в обръщение документи са недостатъчни за пълноценно проследяване на поставените за разглеждане въпроси, а документите за разглеждания период са много и биха могли да бъдат намерени, част от тях дори и в интернет. Подготвена по този начин книгата има по-скоро характер на публицистично произведение, на журналистическо проучване. Такъв е и стилът на д-р В. Божинов. Въпреки обясненията на автора (с.31-32) не намирам за сполучлив ход поставянето в кавички на понятия като „македонец”, „македонски” и т.н. Книгата отново е без историографски преглед, без библиография, без показалци.

Последната, седма по ред, от списъка на В. Божинов книга е „Република Македония в съвременната геополитика и мястото на българския национален въпрос там” в съавторство с Йорданка Стоянова – Тонева. Авторският текст на В. Божинов е от стр. 7 до стр. 106. По същество в тези страници са преразказани съдържанието, основните идеи и изводите от монографията на д-р Божинов „Република Македония в съвременната геополитика”.

Повечето от книгите на главен асистент д-р Божинов нямат рецензенти, нямат редактори. Т.е. при публикуването той не е потърсил мнението и съдействието на специалисти, не се е посъветвал с тях, за да чуе по-различни мнения и да прецизира текстовете и постановките си. Приемам много от идеите и тезите, които В. Божинов изгражда в книгите си – в голямата си част те са интересни и оригинални, но доста от тях се нуждаят от допълнителна аргументация и от доказателствен материал. Стилът на автора е лек, приятен за четене, но особено в „Република Македония в съвременната геополитика” е по-скоро публицистичен, отколкото научен, а често пъти и емоционален.

Трудно ми е да съвместя академичния стил на писане с изрази като: „Търновската конституция да приеме ролята на жертвения агнец, поразен от българското политиканство” – с. 30; „залагат бомба под блоковото

управление” –с. 29; „ да даде облик на националния унитаризъм със сръбска подкваса” (с.81) ; „върху лидерите им бива стоварен звучен плесник, принудил ги или да колабират с режима или да избягат в чужбина”– с.81 (цитираните случаи са от книгата „Управлението на деветнадесетомайците...”). Те не са единствени, има още много такива.

В книгата „Република Македония в съвременната геополитика” читателят често остава с убеждението, че авторът прави не наука, а пропаганда; понякога надделяват силни националистически настроения; емоциите вземат връх. Според мен историкът трябва да е в значителна степен безпристрастен към участниците в събитията, към процесите, за да може да дава обективна оценка на вече отминалото време.

Д-р Войн Божинов има участия в 23 научни конференции, симпозиуми, конгреси след 2006 г., когато е станал главен асистент. Положителен факт е, че 18 от тях са международни или с международно участие, като почти половината от тях са се състояли в съседните балкански страни - в градовете Солун, Анкара, Букурещ, Струга, Истанбул; три от тях са били в Москва.

На пръв поглед д-р В. Божинов стои добре в международното научно пространство, видим, разпознаваем. Не малка част от статиите му са в български и чуждестранни списания, индексирани и реферирани в CEEOL, EBSCO Publishing, ERIH PIUS, ISI, Google Scholar, ВИНИТИ, ЮНИОН РАН и др. Това личи и от цитиранията – поне десетина чужди автори са използвали негови статии и монографии. За периода 2008-2017 г. д-р Войн Божинов показва 45 цитирания на свои книги и статии в български и в чужди издания. Трябва да бъде отбелязано, че голяма част от цитиранията са от руски и сръбски автори.

Главен асистент д-р Войн Божинов показва разностранни интереси в областта на българската и на балканската история, широта в познанията; компетентност по много въпроси. И за мен това е положителен факт, тъй като смятам, че историкът не трябва да се затваря само в една област. Д-р

Божинов демонстрира широта на творческите си виждания, но не се задълбочава, не прецизира текстовете си. Често поставя категорични оценки, които не винаги са обосновани и се нуждаят от по-прецизна аргументация, а това не е в интерес както на автора, така и на българската историческа наука.

Кандидатът д-р Слави Митков Славов се представя в конкурса с две книги, с 26 студии и статии от 2010 година насам, когато е избран за главен асистент в Института за исторически изследвания. През 2006 г. Слави Славов защитава докторска дисертация на тема „ВМОРО и държавната политика на Княжество България (1903-1908 г.)”. През 2016 г. материалът от докторската дисертация, допълнен с разработката на нови теми и подтеми, разширен до периода 1912 г. е отпечатан като монография под заглавие „ВМОРО от Илинден до Балканската война (1903-1912)”. С., Изд. „Симолени-94”, 347 стр. Книгата е издание на Македонския научен институт и излиза след спечелен конкурс на Министерството на културата. Монографията има двама редактори – доц. д-р Александър Гребенаров и д-р Георги Н. Георгиев. Материалът от докторската дисертация на Слави Славов е включен в първа глава на книгата. Втора и трета глава фактически са изцяло новите части, новите проблеми. През 2018 г. периодът 1908-1912 г. от развитието на ВМОРО е отделен в самостоятелно издание под заглавие „ВМОРО между фанфарите на Хуриета и грохота на оръдията (1908-1912)”. Изд. Либра Скорп, 255 стр., редактор д-р Георги Георгиев. В основни линии втора и трета глава от първата монография съвпадат с издадената през 2018 г. самостоятелна монография, като авторът е направил добавки, уточнения, нови анализи. Затова именно тя ще бъде обект на рецензиране.

Монографията отговаря на изискванията за научно изследване. Предговорът дава цялостна представа за състоянието на проблема, за това какво вече е направено от други автори и какво предстои да направи гл.ас.д-р Славов. Хронологичните рамки на изследването са сполучливо определени

съобразно събитията. Изяснени са редица използвани в процеса на изложение понятия и термини. Историографският преглед показва много добро познаване на литературата, уместно използване на широк кръг изследвания и обективна оценка на вече направеното. Книгата притежава богата информационна основа, използване на огромен масив документи от Централен държавен архив (19 фонда), Български исторически архив към Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий” (5 фонда), Научен архив на БАН. Най-кратко казано - осмислена, прецизна разработка.

Въз основа на изобилен архивен материал, на множество изследвания, д-р Славов дава своите оценки за състоянието, запазването и развитието на ВМРО в разглеждания период. В монографията са включени неразработвани аспекти и проблеми от развитието на ВМОРО; открити са важни събития от живота на организацията; направен е анализ на постигнато и на грешките.

Много добре е избран подходът на автора към проблемите – гл.ас. д-р Славов отдава предимство не толкова и не само на програмните документи, на планове и намерения, колкото на архивната кореспонденция, на връзките на македонските дейци със свободна България; на реално осъществени, а не на предвиждани събития. От книгата проличава спокоен, аргументиран анализ на процесите, търсене на грешките и открояване на постигнатото от македонските революционни дейци.

Успешно разработен е въпросът за разделението в македоно-одринското освободително движение. Авторът аргументирано защитава тезата си, че организацията трябва да се разглежда не толкова като съставена от две обособени, но всъщност вътрешно единни крила, а преди всичко като съвкупност от различни, често пъти коренно противоположни по характер личности, които в процеса на общата работа често влизат в сложни взаимоотношения, а понякога и в непримирими противоборства и вражди помежду си. Важен и неразработван досега момент, върху който д-р Славов се спира, е финансирането на ВМРО от страна на българската държава;

показани са механизмите и начините по които става това, разликите с финансирането на гръцките и сръбските четнически организации. Тази част е разработена въз основа главно на неизползван или само частично използван архивен материал.

Език и стил – отговарят на изискванията за научна разработка; спокойно, уравнивено изложение, без националистически залитания. В книгата отсъства идеализацията на ВМОРО; дори понякога читателят има усещане за прекалено критичен подход, който в случая обаче е напълно обоснован.

Статиите и студиите, които гл.ас. д-р Славов представя за рецензиране са по интересни и близки с темата за развитието на ВМОРО и с нейните дейци проблеми. И в същото време по-голямата част от тях представляват самостоятелни разработки, а не механично извадени от книгите части. Има очерци и биографични обзори за видни дейци на организация - Иван Гарванов, Борис Сарафов, Христо Силянов, разложкия войвода Георги Скрижовски и др. Личи стремежът на кандидата да навлезе в същността на проблемите, да изгради по подходящ начин тезите си, да намери аргументиран отговор на щекотливи въпроси. Прави впечатление и това, че статиите и студиите са в голям обем – понякога по 30-40 и повече страници. Повечето от публикациите са в индексирани и реферирани български списания (Исторически преглед, Македонски преглед) и в сборници от конференции. За съжаление има само две статии на немски език в излизащото на чужди езици българско списание „ВНР”.

Научни събития, конференции, кръгли маси, симпозиуми - гл.ас. д-р Славов дава участие в 12 научни форума след 2012 г. Шест от тях са в международни и 6 са в национални конференции и кръгли маси. Конференциите са предимно в Благоевград и в Кюстендил, като по този начин д-р Славов затвърждава ползата от научните си изследвания, популяризирайки научното знание в районите на събитията.

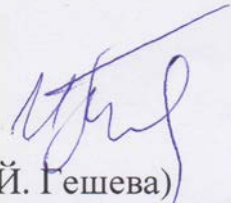
В периода 2013-2017 г. гл. ас. д-р Славов има участия в три научни проекта. Първият от тях на тема „България – извори и документи” е осъществен с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на ЕС. Другите два проекта са свързани с подготовка и публикация на документи по Балканските и Първата световна война.

Д-р Славов е публикувал две рецензии за книги на свои колеги. За последните няколко години д-р Славов показва 23 цитирания на свои студии, статии и монографии.

Препоръки към д-р Слави Славов: да излезе извън рамките на българско пространство, да взема участие във форуми извън страната; да използва по-често съчинения на чуждестранни автори; да публикува повече на чужди езици, за да става разработваната от него тематика по-достъпна за чуждестранните автори и читатели; да разшири проблематиката – да започне да разработва и други проблеми извън темата за ВМОРО.

Заклучение: И двамата кандидати имат своите безспорни достойнства, дават своите конкретни приноси за развитието на българската наука, всеки от тях в различна насока. Отчитам положителните страни и пропуските в работата и на двамата кандидати, но смятам, че на настоящия етап като по-сериозен изследовател, като по-задълбочено работещ автор се представя гл.ас. д-р Слави Митов Славов, затова давам своето предпочитание към неговите изследвания, поставям го на първо място и предлагам той да заеме академичната длъжност доцент към секция „История на българския национален въпрос”. На второ място подреждам гл.ас. д-р Войн Константинов Божинов.

София
8.09.2018

Подпис: 
(проф. д-р Й. Гешева)